

WAARNEMINGEN BIJ EEN VERMOEDELIIK GEMENGD
BROEDPAAR DOUGALLS STERN, *STERNA DOUGALLII*,
× VISDIEF, *STERNA HIRUNDO*, TE KNOKKE¹

Guido BURGGRAEVE

INLEIDING

Op 9 mei 1976 zag Pierre Lambelin (pers. med.) in de omgeving van de sternebroedkolonie in het natuurreservaat Het Zwin, te Knokke, een Dougalls Stern (*Sterna dougallii*). Dit werd meteen de inleiding tot een merkwaardige reeks waarnemingen.

Zowel langs de Nederlandse als langs de Belgische kust is deze stern een bijzonder zeldzame verschijning. Voor Nederland worden er in deze eeuw twee gevallen gesignaleerd : een vondst op 24 november 1938 op Terschelling en een waarneming op 21 mei 1962 op Texel; vóór 1900 : één vondst (Avifauna van Nederland, 1970). De observatie van de Dougalls Stern op 9 mei 1976 is de eerste zekere waarneming in België. De publicatie, als zou er een exemplaar geschoten zijn in de omgeving van Antwerpen in september 1880 (Croegaert, 1888), werd door de Commissie van de Belgische Avifauna als niet geloofwaardig beschouwd (Avifauna van België, 1967); zo ook de korte mededeling, verschenen in De Wielewaal, betreffende de waarneming van een overtrekkend exemplaar te Nieuwpoort, op 7 september 1974 (De Jonckheere en De Jonckheere, 1975; De Jonckheere, 1976) : deze werd door het Belgisch Avifaunistisch Homologatiecomité (Nederlandstalige afdeling) verworpen omdat ze onvoldoende gedocumenteerd was (Herroelen, 1976).

Het blijft een raadsel waarom deze sternsoort, waarvan er enkele kleine broedkolonies langs de oostkust van Engeland en Schotland gelegen zijn, hier niet meer wordt gezien. Lippens en Wille (1972) geven als mogelijke verklaring, dat deze vogels eerst noordwaarts wegtrekken en eenmaal omheen Noord-Schotland, langs het westen van de Britse Eilanden naar het zuiden trekken.

Ook is het bekend dat de Dougalls Stern, langs de Franse westkust, slechts vanaf Bretagne worden waargenomen; nabij Kaap Griz-Nez, evenals langs de zuidoostkust van Engeland, is deze sternsoort een

(¹) Dit artikel wordt aan Graaf Léon Lippens opgedragen, voor zijn grote verdiensten op het gebied van de vogelbescherming.

uiterst zeldzame verschijning. Daarom lijkt me de theorie van Lippens en Wille zeer aannemelijk. Precies in 1976 werd er ook bij Dungeness (zuid-oostkust van Engeland, juist tegenover Kaap Gris-Nez) een paartje Dougalls Sterns geobserveerd op 10 juni (Anonymus, 1976).

Aanvankelijk werd in het Zwin de Dougalls Stern slechts sporadisch bij de kolonie van de Visdiefjes (*Sterna hirundo*) waargenomen. Het is zeer waarschijnlijk dat hij dikwijls tot ver in de omgeving rondzwierf, vooral doordat er in de sternenkolonie geen partner voor hem was. Vanaf 30 mei echter, was er een duidelijke hofmakerij waar te nemen van de Dougalls Stern tegenover een Visdief. Tenslotte leidde dat ook tot een vermoedelijke paarvorming, broeden en het opkweken van minstens één jong. Spijtig genoeg was de ligging van het nest erg ongunstig om een grondige studie mogelijk te maken. Benadering van de nestplaats zou namelijk telkens een enorme verstoring van praktisch alle broedende Visdiefjes tot gevolg hebben gehad. Het plaatsen van een schuilhut bij de broedplaats was, om dezelfde redenen, onverantwoord. Zo hebben we ons moeten beperken tot waarnemingen vanop de dijk, dit is op een afstand van ongeveer 150 m van de nestplaats. De vrij hoge vegetatie op de nestplaats bemoeilijkte bovendien eveneens fel onze waarnemingen.

KENMERKEN VAN DE DOUGALLS STERN

Tussen de 164 broedparen Visdiefjes was de Dougalls Stern een bijzonder opvallende vogel door de volgende kenmerken :

nek en rug : bleek parelgrijs, dit in tegenstelling tot de donkergrijze rug van Visdiefje en Noordse Stern (*Sterna paradisaea*);

buitenste staartpennen : helemaal wit; bij het Visdiefje zijn die grijs, bij de Noordse Stern donker;

borst : aanvankelijk wit; de roze gloed van het paarkleed werd pas vanaf begin juni opgemerkt en was dan ook zeer goed waar te nemen, vooral bij zonnig weer;

staart : zeer lang, stak in zittende houding ver buiten de gekruiste vleugelpunten uit;

snavel : zwart, met donkerrode basis;

poten : oranje-rood, minder felrood dan bij de twee verwante soorten;

vlucht : zwiepende, ondiepe vleugelslagen;

roep : slechts enkele keren werd een alarmroep gehoord, namelijk als we bij de rand van de sternebroedplaats kwamen. Deze was een lage, hese en nasale roep die we als «aach, aach» zouden kunnen weergeven. Eén enkele keer hoorden we een roep die erg goed op het «tékékékéék» van het Visdiefje leek.

CHRONOLOGISCH OVERZICHT VAN DE VOORNAAMSTE WAARNEMINGEN

9 mei : eerste waarneming door Lambelin.

Van 9 tot 30 mei wordt de vogel slechts enkele malen gezien.

Op 30 mei is hij praktisch de ganse dag in de onmiddellijke omgeving van de latere broedplaats aanwezig. Voortdurend paradeerde hij omheen een Visdiefje met omlaaggehouden vleugels en opgewipte staart. Soms vloog hij op, waarbij een paarvlucht gedemonstreerd werd, die de ondiepe en zwiepende vleugelslagen accentueerde. In de namiddag zagen we hem tweemaal een Zandspiering (*Ammodytes lancea*) aan het Visdiefje aanbieden dat echter de prooi niet aannam. Hierna volgde telkens weer een parade, echter geen paring, waartoe de Dougalls Stern in feite niet uitgenodigd werd doordat het Visdiefje nooit de paarhouding aannam. We mogen wel degelijk besluiten dat het een mannetje Dougalls Stern betrof.

Op 4 juni zien we de Dougalls Stern kuiltje draaien, parades uitvoeren rond het vermoedelijke wijfje en een visje aanreiken, zonder dat dit laatste daar veel op reageert.

Vanaf 11 juni zien we het Visdiefje broeden, precies op de plaats waar we de Dougalls Stern hebben zien kuiltje draaien.

Een week later echter is het broedend wijfje niet meer zichtbaar, doordat de vegetatie omheen deze plaats zeer dicht geworden is. Na een hevige januaristorm hoopte zich namelijk op die plaats een vloedmerk op, waarin zich nu, bijzonder snel, een vegetatie ontwikkelt, bestaande uit Spiesbladmelde (*Atriplex hastata*), Strandmelde (*Atriplex littoralis*) en Strandkamille (*Matricaria maritima*).

Na deze periode zien we de Dougalls Stern tweemaal (namelijk op 18 juni en op 21 juni) met een visje tussen de vegetatie verdwijnen bij de nestplaats.

Van 1 tot 16 juli ben ik afwezig. Door Lippens, Decler, Delbare en Trio wordt de Dougalls Stern slechts enkele keren waargenomen (Lippens, pers. med.).

Op 20 juli kunnen we, gedurende een excursie met Devillers, noteren hoe een jonge stern de invallende Dougalls Stern achtervolgt en om prooi bedelt.

Op 28 juli wordt waargenomen dat de Dougalls Stern driemaal een prooi brengt bij een jonge stern, waarvan we, door de grote afstand, niet kunnen zien of hij kenmerken heeft van een juveniele Dougalls Stern.

Op 7 augustus ziet Delaere de Dougalls Stern een visje aanbieden aan een jonge vliegvlugge stern.

Op 9 augustus wordt de Dougalls Stern voor het laatst waargenomen.

BESPREKING EN GEVOLGTREKKING VAN DE WAARNEMINGEN

Niettegenstaande het ontbreken van konkreet bewijsmateriaal en van belangrijke waarnemingen (zo werd o.a. nooit een paring gezien en

hebben we niet kunnen vaststellen of de jonge stern die door de Dougalls Stern gevoerd werd, enige kenmerken vertoonde van deze soort, zoals b.v. typische donstekening of zwarte poten) mogen we, ons inziens, het bestaan van een broedgeval van een gemengd paar Dougalls Stern \times Visdief aannemen. De ontbrekende elementen moeten toegeschreven worden aan het in acht nemen van grote voorzichtigheid uit beschermingsoverwegingen door de waarnemers en aan de zeer ongunstige ligging van het nest. De hoge vegetatie aldaar, heeft ons belet de groei van het jong (of van de jongen) te kunnen volgen; evenmin hebben we ooit de Dougalls Stern broedend, of het jong koesterend, kunnen waarnemen.

Het broedgeval kwam zeer laat tot stand. Wellicht kan dit als volgt verklaard worden. De Dougalls Stern vond in de Visdiefjeskolonie geen partner van de eigen soort. Tussen 9 mei (eerste waarneming) en 30 mei was hij een zwervende vogel die, uiteindelijk, rond een Visdief is beginnen paraderen, met het gekende gevolg.

VROEGERE GEMENGDE BROEDPAREN

Gevallen van hybridisatie komen bij meeuwen vrij veel voor. Zo is het bekend dat de Zilvermeeuw (*Larus argentatus*), na de recente noordwaartse uitbreiding van zijn broedareaal tot op IJsland, zich daar heel veel paart met de Grote Burgemeester (*Larus hyperboreus*). Uit het natuurreservaat Het Zwin is een geval van een gemengd broedpaar bekend van Zwartkopmeeuw (*Larus melanocephalus*) \times Kokmeeuw (*Larus ridibundus*) (Lippens en Burggraeve, 1974); van deze twee soorten zijn meer dergelijke gevallen gekend. Bij sternenvinden we over gemengde broedparen heel wat minder gegevens. Hays (1975) vernoemt slechts drie vermoedelijke gevallen van in Europa voorkomende sternsoorten: Degland en Gerbe (1867: 459) suggereerden een dergelijk geval van Visdief \times Noordse Stern (*Sterna paradisaea*); Perry (1972) beschrijft een waarneming uit Engeland, waarbij een Visdief en een Dougalls Stern de eieren in een zelfde nest bebroedden. Robbins (1974) vermeldt drie broedgevallen van gemengde broedparen Visdief \times Dougalls Stern op Coquet Island, Northumberland, waarbij de mannetjes steeds Visdiefjes waren. Hays (1975) beschrijft een studie, verricht in een gemengde sternbroedkolonie op Great Island (New York), waarbij vijf adulte vogels als waarschijnlijke hybriden *Sterna hirundo* \times *Sterna dougallii* werden gedetermineerd. De adulte vogels werden gevangen en vertoonden kenmerken van beide soorten. Vier exemplaren vormden bovendien twee broedparen (waarvan uiteraard ook de jongen als duidelijke hybriden werden beschreven) en het vijfde exemplaar was gepaard met een Visdief.

SITUATIE VAN DE DOUGALLS STERN IN WEST-EUROPA

De Dougalls Stern is in West-Europa een sterk afnemende soort. Cabot (in voorbereiding) schetst de situatie in Tabel 1.

Tabel 1. Aantallen broedparen in West-Europa

	1968	1974
Ierland	2545	998
Wales	200	251
Schotland	260	92
Engeland	283	76
Bretagne (Frankrijk)	520	455
Totalen	3808	1872

Dit komt neer op een globale vermindering van de aantallen broedparen met ongeveer 51 %, in amper zes jaren.

DANKWOORD

Vooreerst ben ik veel dank verschuldigd aan Graaf Léon Lippens voor zijn aanmoediging en het nazicht van het manuscript. Voor het mededelen van hun waarnemingen danken we Jan Cardon, Michel Decler, Delaere, Jos Delbare, Pierre Lambelin, Ignace Moreel, Peter Sys en Robert Trio. David Cabot verschaftte ons heel wat nuttige inlichtingen.

SAMENVATTING

Van 9 mei tot 9 augustus 1976 werd in de Visdiefjeskolonie in het natuurreserveaat Het Zwin een Dougalls Stern waargenomen. Het betrof hier een mannetje dat vermoedelijk paar vormde met een Visdief. Minstens één jong werd grootgebracht. De waarnemingen verricht bij dit vermoedelijk gemengd paar, worden besproken. Beschermingsmaatregelen weerhielden me ervan dit broedgeval van nabij te bestuderen. Deze waarneming, die door heel wat Belgische ornithologen bevestigd werd, is eveneens de eerste zekere waarneming van de Dougalls Stern in België.

BIBLIOGRAFIE

- ANONYMUS, 1976. in Monthly bulletin of the Kentish ornithological society.
- AVIFAUNA VAN BELGIE. 1967. Brussel, Patrimonium van het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen.
- AVIFAUNA VAN NEDERLAND. 1970. Leiden, E.J. Brill.
- BANNERMAN, D. 1962. The birds of the British Isles. Volume 11. Edinburgh, Oliver en Boyd.
- CABOT, D. (in voorbereiding) The populations, ecology and migrations of the Roseate Tern (*Sterna dougallii*) breeding in Europe.
- CROEGAERT, A. 1888. *Sterna Dougallii*, Mont. in A. Dubois (ed.) Compte rendu des observations ornithologiques faites en Belgique pendant l'année 1886. Bull. du Musée royal d'Histoire naturelle 5 : 154.
- DEGLAND, C.D. en D.Z. GERBE. 1867. Ornithologie européenne ou catalogue descriptif, analytique et raisonné des oiseaux observés en Europe. Volume 2. Paris, J.B. Baillière et Fils.

- DE JONCKHEERE T. en Y. DE JONCKHEERE. 1975. Dougalls Stern, *Sterna dougallii*. Wielewaal 41 : 59.
- DE JONCKHEERE T. 1976. Avifauna van de Vlaamse Westkust. Vijfde mededeling. Wielewaal 42 : 221.
- HAYS, H. 1975. Probable Common x Roseate Tern hybrids. Auk 92 : 219-234.
- HERROELEN, P. 1976. Achtste rapport (1974) van het Belgisch avifaunistisch homologatiecomité (Nederlandstalige afdeling). Wielewaal 42 : 142.
- LIPPENS, L. 1954. Les oiseaux d'eau de Belgique. Deuxième édition. Sint-Andries bij Brugge, E. Vercruysse-Vanhove.
- LIPPENS, L. en G. BURGGRAEVE. 1974. Het natuurreserveaat Het Zwin in 1974. 21ste Bulletin van de Belgische Natuur- en Vogelreservaten : 57.
- LIPPENS, L. en H. WILLE. 1972. Atlas van de vogels van België en West-Europa. Tielt, Lannoo.
- PERRY, R. 1972. At the turn of the tide. New York, Taplinger Publ. Co.
- ROBBINS, C.S. 1974. Probable interbreeding of Common and Roseate Terns. British Birds 67 : 168-170.

RESUME

Du 9 mai au 9 août 1976, une Sterne de Dougall s'est fixée dans la colonie de Sternes pierregarins du Zwin à Knokke. Il s'agissait apparemment d'un mâle qui s'est accouplé avec une femelle de Sterne pierregarin. Au moins un poussin a été élevé. Pour éviter toute perturbation, j'ai renoncé à m'approcher du nid, à photographier les oiseaux, ou à baguer le ou les poussins. Cet oiseau a permis les premières observations certaines de la Sterne de Dougall en Belgique.

SUMMARY

From 9 May to 9 August 1976 a Roseate Tern resided in the colony of Common Terns at the Zwin (Knokke). It was apparently a male that eventually paired with a female Common Tern. At least one chick was raised. To avoid disturbance, I did not approach the nest, take photographs or ring the chick(s). This bird is the first *Sterna dougallii* observed in Belgium.

Guido BURGGRAEVE, Conservator van Het Zwin, Ooievaarslaan 8, B-8300 Knokke-Heist, België.

Aanvaard op 10 maart 1977. Deze waarneming werd aan het Belgisch avifaunistisch Homologatiecomité (Nederlandstalige afdeling) overgemaakt.